

KRÓNIKA

MÉRLEG A SZEGEDI BALETT MUNKÁJÁRÓL

1945-től 1949-ig az országban csak Szegeden működött állandó balettagyútes. Bartók Béla zseniális alkotását, a Csodálatos mandarint az eredeti, Lengyel Menyhért-féle koncepcióban szegedi egyútes mutatta be. A táncosok munkáját ekkor Zsedényi Károly és Lőrincz György, az Allami Operaház jelenlegi balettigazgatója irányította. Egy híres előadás ugyancsak Bartók-műhöz fűződik: a Fából faragott királyfi bemutatója előtt Balázs Béla tart ismertetést a szegedi közönségnek... Kiemelkedő előadások, nagy sikerek fűződnek Szegedhez, mint amilyen például Veres Sándor Csodafurulya című balettjének ősbemutatója. Emlékek, amelyek köteleznek.

A múlt mérleg: jó alap, színvonalas tradíció. S ma? Semmi jel arra, hogy felzárkózzunk e hagyományokhoz?

Az első emlékezetes és váratlan siker, amely tíz év pangása után ígéretes jövőt csillantott fel: a fiatal szegedi balettkar 1963-64-es németországi vendégszereplése. A thüringiai színpadon újból „szegedi” Fából faragott királyfi-nak tapsolt a műértő közönség. Az egyútes dicsérő, elismerő kritikákat, valamint svájci és lengyel meghívásokat kapott. Mindez természetesen bátorságot, önbizalmat és új szellemet teremtett. Úgy tűnt, a fejlődés tőretlen lesz. Ám valami váratlanul közbejött: az éppen összeforrótt balettkarból 1965 évadjának végén Eck Imre három tehetséges férfi- és egy női táncost vitt el, az ekkor már teljes fényében ragyogó, híres pécsi baletthez. Hogy a vérvesztés megsemmisít végzetessé, arra az 1965-66-os évad két önálló balettműsora a csattanós bizonyíték. Az országos szaksajtóban szokatlannak, váratlannak, meglepőnek nevezett szegedi produkciók, a Metamorfózis és a Bach IV. Brandenburgi versenyré írt táncjáték kiugró sikert aratott. Ez a két mű egyúttal országosan ismertté tette a fiatal, nagyon tehetséges, Szegeden indult Imre Zoltán nevét.

*

Erdemes röviden szólni a kiérleltebb műről, a szintén bemutatott Metamorfózisról.

Szervánszky Endre „Hat zenekari darab” című szvitjére bonyolult és kifejező koreográfiát alkotott Imre Zoltán. A főszereplők — a Fiú — a Lány — egymásért, a szabadságért, a végtelenig tágítható horizontért harcolnak — a világgal, saját hazugságaikkal és gyvaságaikkal szemben. A színpadon mindezt a vasváz személyesíti meg. A Fiú a zárt atmoszférában a Megkötözöttekkel él egyúttal. A börtönt idéző vázon egyszerre megjelenik a szabadulás szimbóluma, a Lány. Atküzdí magát a rácsozaton, harcol a Megkötözöttekkel, de a Fiút csak saját maga feláldozása révén tudja kiszabadítani. A Fiú először elfogadja a szabadságot, de amikor visszapillantva, a Lányt látja önmaga helyén megkötözve, a vasvázról a mélybe veti magát. A tett, a Lány sorsa felrzza a Megkötözötteket, megújult harcba kezdenek börtönük ellen, és győznek. A vasváz összeomlik.

Az elvont mondanivalót érthetően és világosan kelti életre a koreográfia — Imre Zoltán munkája.

*

Megvan tehát a régóta várt siker. Ennek ellenére, sajnos, megint időszerű aggódni, és feltenni a kérdést: lesz-e igazi balett Szegeden? Ugyanis megismétlődött az 1965. évi „csapás”, az összekovácsolódott egyútesből ezúttal 1966-ban a Fővárosi Operettszínház vitt el két férfi- és két női táncost. A helyzetet különösen az teszi nehézzé, hogy az idén a balettintézetnek nincs végzős osztálya, így nincs kilátás szakképzett utánpótlásra sem!

Erdemes megvizsgálni azt a kérdést is: miért mennek el Szegedről jóformán az első hívásra a fiatal, tehetséges táncosok?

A külső okok mellett ebben néhány színházi „magánügy” is feltétlenül közrejátszott. Például nincs kosztümtervező, a legutóbbi, sikeres daraboknál Imre Zoltán maga szakított időt erre a feladatra is. Sokszor gondot okoz a legemlékebb technikai igények kielégítése, például a spitz-cipőket, amelyek elengedhetetlen kellekai a jó szereplésnek, csak közelharc árán tudták megszerezni a balettosok. Arról is érdemes beszélni, hogy Szegeden összehasonlíthatatlanul nagyobb a lakásgond, mint akár Pécsen, Békéscsabán, vagy Debrecenben, ahol színészházak épültek.

*

Összegezőként: végveszélyben van-e a hön áhított fejlődés? Talán mégsem. A legbiztosabb tény: Imre Zoltán tehetsége és tervei.

Imre Zoltán a jövő évadra olyan darabokat választott, amelyek a szolístáktól eltekintve a kiegészítő tánckartól, nem követelnek magas technikai képzettséget. Reméli, hogy az idényben eljátszhatják majd Vaszy Viktor Orpheus című táncjátékát. A Metamorfózis sikere után Szervánszky Endrével is fenntartják a kapcsolatot.

Izgalmas a stúdióbemutatók terve, ahol esetleg konkrét zenével is kísérletezhetnek. A jövő évadban Imre Zoltán „Bál” című novelláját, valamint preklasszikus zenére, Corellire írt kamaradarabot kívánja színpadra vinni. Jó jel, hogy 1966-67-ben több időt fordíthat a kivitelezésre, az elmélyült munkára; a színház

ugyanis már nem mint táncost, hanem mint koreográfust szerződtette. Megnyugtató, hogy az együttes legtehetségesebb tagjai: Lászy Andrea, B. Vera Ilona, Kemény Livia, Pálfi Lajos — továbbra is Szegeden maradtak, s visszajött Lakatos Károly is.

Ha a tervek megvalósulnak, jó előadásokat és Szeged kulturális színvonalához méltó balettet mondhatunk magunkénak. Ezt — zenei rangunk mellé — el is várjuk. Annál is inkább, mert a legszükségesebb feltétel — a tehetség, fiatal koreográfus már megtalálható... Persze, a felsőbb szervek támogatása nélkül mindez csak rokonszenves erőfeszítés marad...

MATKÓ ISTVÁN

A „SZEGEDI” FAUST

Mire e sorok megjelennek, talán már testet ölt az elképzelés: a Dóm tér reflektorainak fényében — augusztus 7-ére — készen áll a látvány. Most azonban még csak félig kész díszletelemek jelzik a középkori reneszansz kisvárost, a színpadra zúduló színes fények, a hatásos tömegjelenetek még csak a rendező fantáziájában élnek, s ezekben a percekben születnek a Valpurgis-éj látványos balettjének első mozzanatai is.

Szinetár Miklós rendező a nézőtér mélyén szcenikusokkal, a világozgatási szakemberekkel s *Fülpő* Zoltán diszlettervezővel tanácskozik. Holnap, holnapután megkezdődnek a próbák. Megszületik a „szegedi” Faust. Ez ugyanis az alapkonceptió: olyan Faustot állítani a színpadra, amely így sehol másutt nem valósítható meg, csak Szegeden.

— Gounod operája nem olyan remekmű, mint például a Turandot s nem olyan mély, mint alapanyaga Goethe drámája. De minden környezeti igénye erre a színpadra predestinálja. Meg vagyok arról győződve, hogy ha minden elképzeléseink szerint alakul, akkor ez a produkció maradandó darabja lesz a Dóm térnek.

Azután lassan vallani kezd elképzeléséről, amelyből minden „modernkedés” hiányozni fog.

— Korrekt és szép előadásra törekszem. Meggyőződésem, hogy a művekkel nagyon erőszkodni nem lehet. Abban a hangulatban kell interpretálni, amelyben a szerző megírta. A Faust naturális darab. Ezért vállalom a naturális előadásmódot. A díszlet is ilyen lesz. Egy egész kis reneszansz várost építünk fel a dóm előtt, s ebben lesz a cselekmény minden színhelye. Nem félek a jóértelemű látványosságtól. Gounod zenéje tele van hatásos eszközökkel, s ezt „hatásvadászva”, látványosan kell színpadra vinni. Ami ezen a téren folyik, az nem színház, hanem szabadtéri játék. Tehát élni kell a játékokkal: a fályákkal, tömegekkel.

Szinte titkolja, hogy ebben az előadásban azért lesz sok olyan új momentum, ami az opera tartalmának jobb kibontását segíti. Természetesen tartja, hogy a bemutatásra vállalkozó művészek meg kell próbálkoznia teljeset adni. Helyette *Barkóczy* Sándor mondja ki: „nem a ki tudja hányadik Faustot akarjuk megcsinálni, hanem az első szegedit.”

— Rám a tánc tartozik, csak erről beszélhetek — mondja a fiatal koreográfus —, de ha a Valpurgis-éj megoldásáról szólok, akkor már jelzem az egész operára is vonatkozó törekvést is. Hátat kívánunk fordítani például annak a baletthagyománynak, amely a francia nagyopera és a párizsi közönség kíváncsi kíváncsiaként csupán azért iktatott be egy nagy táncjelenetet az opera végéféle, hogy a balett sztárjai látványos szólókhöz jussanak. Gounod tulajdonképpen ezen már túljutott, a balett számára az egész operával egyenértékű zenét írt. Mi még tovább szeretnénk lépni: Faustot, aki mindeddig a Valpurgis-éj boszorkányszombatjának csak külső szemlélfője volt, cselekvőben be kívánjuk vonni a balettre.

Elképzelése, amelyet — amint mondja — *Szinetár* Miklós rendezővel teljes összhangban, szinte lépésről lépésre épített fel, igen érdekes. Dublőzt alkalmaz. „Mefisztó annyira varázslatot visz véghez az operában, hogy eggyel több vagy kevesebb már teljesen mindegy.” Így azután *Róna* Viktor is felölti magára Faust jelmezét és a balettben ő veszi át az addig csak az énekes által betöltött szerepkört. Sőt, Mefisztót is aktivizálják. Ő lesz a boszorkányszombat „rendezője”: ő irányítja a Faust megkísértését célzó egyre féktelenebb bacchanáliát. Érdekes az a gondolat is, amely a mindkét nemet magában foglaló Mefisztót külön nő és férfi alakra kívánja bontani.

A koreográfusnak hat esztendeje kapcsolódik ehhez a színpadhoz. A rendezőnek még több. Ez a színpad mindkettőjük sikereinek színhelye. Szeretik, ragaszkodnak hozzá. Azt mondják: fantáziát megmozdított, a szokványtól eltérő munkát ad. Azt azonban nem tagadják, hogy tele vannak szorongással: lehet-e a korábbi sikerek szintjét elérni, sikerül-e megvalósítani a nyugtalan művészi álmokat? Hiszen itt a produkció tárgyi és személyi feltételei mellett számolni kell az időjárással, a kiszámíthatatlannal is.

VARGA ÁKOS

KÖNYVRITKASÁGOKAT

kaptunk Békéscsabáról. A Rózsa Ferenc gimnázium és szakközépiskola nyomdász-tanulói készítették ezeket a rendkívül csinos köteteket: Gyóni Géza válogatott versei; Dutka Ákos: A Holnaptól Remetéig. Az elsőt Gyóni Gézára, a gimnázium egykori tanulójára emlékeztek, a másodikkal a 85 éves Dutka Ákos előtt tisztelegtek. Mindkét bibliofil kiadás több, mint szakmai gyakorlat — a nagyhírű és nagy-hagyományú Kner-nyomda mestereinek keze vezette a fiatalok munkáját — igazi bibliofil érdekességű kötetek. A választás és válogatás is például (Papp János munkája). Úgy tűnik, hogy a Kner hagyomány és a Tevan kiadói munka fölvirágzás előtt áll Békéscsabán. Ezekre az első munkákra már a Magyar Bibliofil Társaság is fölfigyelt; a nyomdai munkát végző fiatalok némelyike már külföldi grafikai főiskolán készül a nagy hagyomány megújítására.

(1.)